

Metal işçilerinin ekmek ve hürriyet mücadelesi: Engeller, vaatler, perspektifler

Levent Dölek

MESS (Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası) grup toplu sözleşmeleri, geçmişten beri Türkiye’de sermaye sınıfının en güçlü temsilcileri ile işçi sınıfının en örgütlü ve öncü bölüklerini karşı karşıya getiren bir sınıf muharebesi alanı olmuştur. Metal işkolu Türkiye ekonomisinin merkezinde yer almaktadır. İSO’nun açıkladığı ilk 500 şirketin 178’i metal işkolunda faaliyet yürüten şirketlerdir. İlk 20 şirket içinde ise 17 şirket metal işkolundadır. Bu alanda 1,5 milyon işçi çalışmaktadır. MESS’e üye şirketler toplam metal işkolu istihdamının yaklaşık yüzde 10’unu gerçekleştirirken, metal sanayisi net satışlarının yarısından fazlasını yapan büyük şirketlerden müteşekkildir.

MESS kapsamında 130 bin işçinin çalıştığı 186 fabrika (sektörün diğer patron sendikası EMİS 16 fabrikada 7.000 işçiyi kapsamaktadır) sadece metal sektörünün ana ağırlığını oluşturmuyor, aynı zamanda tek başına Türkiye’nin toplam imalat sanayii cirosunun dörtte birini, imalat sanayii ihracatının yüzde 39’unu gerçekleştiriyor. Metal işkolunda sendikalılık oranı toplam işçi sayısının yüzde 18’ine yaklaşıyor. Bu rakam elbette ki düşük. Ancak metal sektörü Türkiye’nin yüzde 9 olan genel sendikalılık oranının iki katı bir örgütlenme düzeyine sahip. Sendikalaşma oranı tek

başına bir şey ifade etmese de, Türkiye sınıf mücadeleleri tarihinde Kavel'den 15-16 Haziran'a, DGM direnişleri ve MESS grevlerinden son dönemde Türk Metal'e karşı isyanlara kadar metal işçilerini hep mücadelenin merkezinde ve öncü bir güç olarak görüyoruz.

İki sınıfın belirleyici iki gücü bu şekilde karşı karşıya geldiğinde konu bir toplu sözleşme olsa dahi, mücadelenin bu sınır içinde kalmayacağı aşikârdır. Kaldı ki bu toplu sözleşme süreci kapitalizmin dünya çapında büyük depresyon içinde olduğu ve son iki yıldır bu krizin tüm ağırlığı ile Türkiye'de de hissedildiği bir süreçte gerçekleşmiştir. Yani bu süreç sadece toplu sözleşme metnindeki zam oranlarıyla ya da sosyal haklarla ilgili değil, bir bütün olarak sermaye ve işçi sınıflarının karşı karşıya geldiği temel meselede, yani krizin faturasını kimin ödeyeceği konusunda belirleyici önemdedir. Diğer yandan bu sözleşme bizzat Erdoğan'ın "sermayenin önünü açmak için OHAL'i kullanıyoruz" diyecek kadar açık sözlü şekilde sınıfsal içeriğini tanımladığı istibdad rejiminin baskı koşullarında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla metal işçilerinin metal sektörü patronlarına karşı mücadelesi neredeyse dolaysız biçimde hem ekmek hem de hürriyet mücadelesi karakteri taşımıştır.

Sermayenin esnekleştirme saldırısı

MESS toplu sözleşme sürecinde çalışma düzeninin esnekleştirilmesine yönelik bir dizi dayatmayı gündeme taşımıştır. Denkleştirme çalışması ve deneme süresinin 4 aya çıkarılması gibi alanlarda yapılması öngörülen düzenlemeler ve ikramiyelerin performansla endekslenmesi gibi maddeler sermayenin stratejik esnekleştirme saldırısının parçalarıdır ve kazanılmış hakları geriye götürmeyi hedeflemektedir. MESS'in toplu sözleşme sürecinde öne sürdüğü maddeler sermayenin bir bütün olarak sınıf saldırısının stratejik yönü ile tamamen örtüşmektedir. Sermayenin çatı örgütü TOBB, 2019'un Haziran ayında hükümete sunduğu "yatırım ortamının iyileştirilmesi" paketinde MESS'in toplu sözleşme ile yasal sınırlarına kadar uzatmak istediği deneme ve denkleştirme sürelerinin yasal sınırlarının uzatılmasını istemişti.

Sektörde 2 yıllık olarak imzalanması teamül haline gelmiş sözleşme süresini 3 yıla çıkartmak da yine MESS'in öncelikli hedeflerindedir. 3 yıllık sözleşme mevcut yasalara göre bir toplu sözleşmenin süre bakımından üst sınırını oluşturmaktadır. MESS'in yasalardaki bu üst sınırın kaldırılmasını istediği de biliniyor. Sözleşme süresinin uzatılması yönündeki bu ısrar patronların bir bütün olarak toplu sözleşme düzeninden kurtulmak istediğini göstermektedir.

Zira iki yıllık sözleşmelerde dahi işçi ücretlerinin görece ve reel olarak nasıl gerilediği ortadayken bu sürenin uzamasının toplu sözleşmeleri fiilen etkisiz hale getireceği aşikârdır. İşçiler 6 aylık dönemler için enflasyon zammı alırken, tükettikleri mal ve hizmetler yüksek enflasyon ortamında hemen her gün pahalılaşmaktadır. Bu da para yanılması etkisiyle işçilerin ücretlerindeki reel azalışı gecikmeli olarak algılaması ve sermaye sömürü oranını arttırırken işçi cephesinden çok daha az direnç

görmesi anlamına gelmektedir. Sermaye nominal işçi ücretlerinde bir kesintiye gitmeye çalışsa bunu duyurduğu anda şalter iner, bantlar durur. Ama zamana yayılmış biçimde ücretleri eriyen işçiler bu duruma aynı tepkiyi göstermemektedir. Burada işçilerin tepkileri çelişik bir karakter taşımaktadır. Öyle ki TÜİK, 6 aylık enflasyon oranını beklenenden düşük açıkladığında işçiler öfkelenmektedir. Zira açıklanan bu oran alacakları enflasyon zammını doğrudan belirlerken alım güçlerindeki düşüş zamana yayılmaktadır.

Sözleşme dönemleri geldiğinde ise işçilerin gözü pazarlık masasına çevrilmekte ve sözleşme olmayan dönemde edilgen bir tavır ve ruh hali içinde olan işçiler harekete geçmeye başlamaktadır. İşçilerin ekonomik ve sosyal hakları için mücadeleciler bir ruh hali içine girmesi sermayenin bakış açısından “iş barışı”nın bozulmasıdır. Ayrıca toplu sözleşmelerde esas ücret zammının ilk 6 ay için öngörülüp takip eden 6 aylık dönemlerde enflasyona endeksli zam oranları öngörüldüğünden, işçiler sözleşme süresinin mümkün olduğu kadar kısa, patronlar ise uzun olmasına çalışmaktadır. Toplu sözleşmelerin süresi uzadıkça işçilerin reel kayıpları artacak, patronların işçi ücretlerinden reel tasarruf etme olanağı artacaktır. MESS patronlarının 2 yılda bir huzurlarını kaçıran toplu sözleşme süreçlerini önce 3 yıl, ardından da daha uzun sürelerle yaymaya çalışmaları, esnekleştirme gibi sermayenin stratejik bir hedefi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Metal işçisinin ekmek mücadelesi

Krizin faturasını kimin ödeyeceği konusunda sermaye ile işçi sınıfı arasında günbegün bir mücadele sürüyor. İşçi ücretleri tüm sektörlerde 7 milyonu aşan bir işsizler ordusunun basıncı altında reel olarak geriliyor. İşsizlik tehdidi çalışma şartlarının esnekleştirilmesinin bir bahanesi olarak kullanılıyor. Asgari ücretin açlık sınırına endekslendiği bir ortamda işçi sınıfı Türkiye’nin vergi yükünü tek başına omuzlamak zorunda bırakılıyor.

Burjuvazinin, proletaryaya karşı ideolojik mücadelesinde kapitalizmin büyük krizini gözlerden saklamak için entelektüel seviyede atmadığı takla kalmıyor. Ancak mesele toplu sözleşmeler ya da işçi hakları olduğunda, ilk sarıldıkları bahane de kriz oluyor. MESS de bu süreçte “sektörün içinde olduğu zorlu koşulları”, “ülke ekonomisinin içinden geçtiği zorlu süreci” dilinden düşürmedi. Öte yandan MESS’in önemli üyelerinden Mercedes yöneticisi Ulrich Bastert, Hannover’deki uluslararası ticaret fuarında şirketinin ne kadar iyi durumda olduğunu anlatırken tam tersini söylüyordu: “Türkiye’de ürettiğimiz otobüsleri yüzde 50’ye yakın oranda yerli kaynaklardan tedarik ediyoruz. Bu açıdan baktığımızda TL’deki değer kaybından geçici olarak bir avantajımız var diyebiliriz. Bunun yanında işçilik maliyetlerimizde de geçici bir avantaj elde ettik.”¹

¹ “Bastert: Kriz Geçici Türkiye’nin Geleceğine Güveniyoruz”, *Dünya*, 20 Eylül 2018, <https://www.>

Bu sözler, çoğunluğu ihracatçı şirketlerden oluşan, yani işçiye Türk Lirası ile ücret ödeyip üretilen malları dolar ve avro ile pazarlayan MESS patronlarının krizi nasıl fırsata çevirdiklerini tüm yalınlığı ile ortaya koyuyor. MESS şirketlerinin bilançoları da kriz fırsatçılığını doğrular nitelikte veriler sunuyor. Birleşik Metal-İş'in derleyip "Metal İşçisinin Gerçeği" başlığı ile yayınladığı verilere göre, MESS patronları kriz döneminde hem kur avantajını kullanarak hem de işten çıkarmalarla işçi maliyetlerinin toplam maliyet içindeki payını azaltarak, kârlılıklarını korumuşlar. Daha az işçi ile daha çok üretim yapan bu şirketlerde 2017-2018 yıllarında işçi başına üretimden satışlarda yüzde 25 ile yüzde 36 arasında artışlar görülüyor. İşçi maliyetleri açısından ise 2015'ten bu yana iki toplu sözleşme gören sektörde işçi ücretlerinin toplam maliyet içindeki payı artmadığı gibi azalıyor. Bu oran sektörün önemli fabrikalarından Ford'da dörtte bir, Arçelik'te üçte bir, Tofaş'ta ise yarı yarıya azalmış durumda. Türkiye'nin metal işçileri Avrupa'da en ucuz, en az hasta olan, en çok çalışan ve en verimli işçiler olarak uluslararası emperyalist tekeller için tercih sebebi olmayı sürdürmektedir. Örneğin bir Renault işçisi Fransa'da ürettiği değerın yüzde 14,8'ini ücret olarak alırken bu oran Romanya'da yüzde 13,7'dir, Türkiye'de ise bir Renault işçisi ürettiği değerın sadece yüzde 7,4'ünü ücret olarak almaktadır. Metal sektörünün diğer alt kollarında da Türkiye'nin ucuz ve verimli işçileri Avrupa'daki muadillerinin ortalama iki katı daha fazla sömürülmektedir.

Eski Devlet Bakanı Zafer Çağlayan'ın 2011'de bir konferansta dile getirdiği Türkiye Avrupa'nın Çin'i olacak vaadi iş gücünün ucuz ve verimli olması açısından tutmuş görünmektedir. Ancak Türkiye'de vatandaşların ev sahibi olma oranı Çin'de olduğu gibi yüzde 90² değil, sadece yüzde 59³. İş güvencesine sahip olmak, sosyal haklar, kamu hizmetlerine ücretsiz ya da ucuza ulaşmak açısından da Türkiye'nin işçileri çok daha geride. Ayrıca yüksek enflasyon, Türkiye işçi sınıfının aldığı tüm ücret zamlarının kısa sürede erimesini beraberinde getiriyor. Sadece doğalgaza bir senede yüzde 57 zam yapılmıştır. TÜİK'in resmî gıda enflasyonu 12 aylık ortalama yüzde 17,70'tir. Nihayet Türkiye'de işçi sınıfı ağır bir vergi yükü altında ezilmektedir. Krizi bahane ederek hükümetten vergi muafiyetleri ve teşvikler elde eden, vergi borçlarını sildiren sermayenin karşısında kaynaktan kesilen vergilerle Türkiye'de "Gelir, Kâr ve Sermaye Kazançları Üzerinden Alınan Vergiler"ın yüzde 60'ını ödeyen bir çalışan sınıf söz konusudur. 2.500 lira net ücret alan bir işçi, bir üst vergi dilimine geçtiği için Eylül ayından itibaren asgari ücret seviyesine inmektedir. Ayrıca toplam vergi gelirlerinin yüzde 50,8'ini KDV-ÖTV gibi dolaylı vergilerin oluşturması (OECD ortalama-

dunya.com/sectorler/otomotiv/bastert-kriz-gecici-turkiyenin-gelecegine-guveniyoruz-haberi-428072.

2 <https://tradingeconomics.com/china/home-ownership-rate>.

3 TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2018, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30755>.

ması yüzde 32) gelir adaletsizliğini derinleştirmekte ve emekçi sınıfların üzerindeki yükü daha da arttırmaktadır.

İşte bu koşullar altında Türk Metal'in yüzde 26,8, Birleşik Metal'in ise yüzde 34 zam talebinin yer aldığı sözleşme taslakları, metal işçilerinin toplu sözleşme sürecinde yeni kazanımlar elde etmekten ziyade kayıplarını telafi etmeye çalıştığını gösteriyordu.

Metal işçisinin hürriyet mücadelesi

Metal sektörünün ekonomide olduğu kadar sınıf mücadelesindeki stratejik önemi de sermaye tarafından bilinmektedir. Türkiye'de sendikal hakların kullanılmasında, grev hakkının kazanılmasında, işçi ücretlerini reel olarak yükselten toplu sözleşme kazanımları elde edilmesinde metal işçilerinin öncü rolü son derece açık olmuştur. Bu sebeple sermayenin sınıf saldırısının en sert siyasal biçimlerinden biri olarak tezahür eden 12 Eylül askeri diktatörlüğü, sendikal alanda sermayenin çıkarına yeni bir düzen kurmaya girişmiştir.

Askeri diktatörlüğün gölgesinde yeni iş yasaları hazırlanırken, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) Başkanı Halit Narin, “bugüne kadar işçiler güldü, bundan sonra gülme sırası bizde” diyecektir. Bazı sektörlerde grev yasakları getirilirken, hükümete millî güvenlik ve genel sağlık gibi gerekçelerle grevleri erteleme yetkisi verilir. Bu yetki ile 60 gün süreye kadar ertelenen grev, bu sürenin sonunda tekrar uygulanamaz, onun yerine Yüksek Hakem Kurulu'nda bağitlanır. Yani, adı “erteleme” olan bu yetki, gerçekte bir yasaklama yetkisidir. Grev hakkının gaspına yönelik yasal düzenlemelerin noktası, toplu sözleşme hakkını da çiğneyen Yüksek Hakem Kurulu'nun kurulmasıyla konur. Kurulan bu yeni düzenle birlikte reel işçi ücretleri 5 sene içerisinde 1975'teki seviyesine kadar geriler.

70'li yıllardaki yükselişi ile birlikte sermayeye kök söktüren DİSK kapatılır. DİSK'in kapatılması ile birlikte bu konfederasyonun öncü gücü Maden-İş'in de faaliyetleri yasaklanmıştır. 12 Eylül öncesinde darbeye giden süreçte DİSK ve Maden-İş lideri Kemal Türkler'in kontrgerilla tarafından katledilmesi sermayenin hedefini ve bu hedefe giderken en vahşi yöntemleri kullanmaktan çekinmeyeceğini göstermiştir. Bununla birlikte metal işkolunda Koç Holding'in öncülüğünde MESS, şiddet ve bastırmanın yeterli olmayacağını görmüştür. 1980 öncesinde MKE (Makine Kimya Endüstrisi) dışında esamisi okunmayan Türk Metal sendikasının bir sarı sendika olarak tüm sektörde tekel haline gelmesi sağlanmıştır.

1975'e kadar metal işkolunda 13 fabrikada yapılan referandumlardan sadece MKE'de olanını kazanan Türk Metal diğer referandumları Maden-İş karşısında kaybetmiştir. Darbenin saldırdığı en temel işçi haklarından biri de sendika seçme hakkı olmuştur. Türk Metal, metal işkolunda başı çeken Koç Holding'in neredeyse tüm fabrikalarında örgütlenmiş ve bir sendikadan daha çok şirketin İnsan Kaynakları Departmanı'nın işçiler arasındaki bir kolu olarak faaliyet yürütmeye başlamış-

tır. 1992’de DİSK ve bağlı sendikaların yeniden açılması ile Maden-İş de yeniden faaliyete başladı ve 1980 öncesinde bağımsız sendika olarak faaliyet gösteren Otomobil-İş’le birleşerek Birleşik Metal-İş sendikası kuruldu. Ancak 12 Eylül’ün kurduğu yeni düzen yerleşmişti ve sektörün kilit fabrikaları Türk Metal’in kontrolünde kalmaya devam etti.

Metal işçisi ise dalgalar halinde bu kurulu düzene karşı isyan etmiştir. 1998’de sektörün kalbindeki büyük fabrikaların birçoğunda sarı sendika Türk Metal’e karşı isyan baş göstermiş, kitlesel istifalar yaşanmıştır. 2012’de yeni bir dalga, Bursa’daki Bosch ve Rexroth fabrikalarındaki işçilerin Türk Metal’den istifa ederek Birleşik Metal’e geçmesiyle ve ardından aynı amaçla Renault fabrikasındaki fabrika işgaliyle geldi. 2015 yılı MESS grup sözleşmesinde Türk Metal’in imza atmasına karşın Birleşik Metal’in greve çıkması sayesinde, bu grev yasaklanmış olsa da bazı fabrikaların MESS’ten ayrılmasını sağlayarak kazanımlar elde etmesiyle daha sonra “metal fırtına” olarak adlandırılacak yeni bir isyan dalgasına vesile oldu. 2012 dalgasının merkezinde olan Bosch fabrikasında yetki süreci mahkemeye taşındığı için grup sözleşmesinden ayrı bağitlanan sözleşme nispeten yüksek oranlar içerince isyan patlak verdi. Renault’nun başını çektiği, günlerce süren, fabrika işgallerini de kapsayan fiili grevler Tofaş, Türk Traktör, Ford Otosan, Arçelik LG, Mako, Coşkunöz, Delphi gibi büyük fabrikaları etkisi altına aldı. Birçok fabrikada Türk Metal üye sayısı neredeyse sıfırlandı. Bu dalga da MESS’in önce küçük geri adımlar atması, daha sonra Türk Metal ile birlikte baskı mekanizmalarını devreye sokmasıyla bastırıldı. Ancak 2015’ten sonra metal işkolunda artık hiçbir şey eskisi gibi olamazdı ve olmadı da.

O zamana kadar temsilcilerin seçimle değil atamayla belirlendiği birçok Türk Metal fabrikasında temsili seçimleri yapıldı. Temsilci seçilenlerin Türk Metal yönetimiyle uyumlu olması kadar işçilerin onayını almasına da önem veriliyordu. Bazı fabrikalarda Türk Metal’e karşı isyanın içinde olanlar temsilci seçildiler. Bir sonraki MESS grup sözleşmeleri geldiğinde Türk Metal sendikası tabandan gelen baskı ile ve yeni bir isyan korkusuyla Birleşik Metal-İş’le birlikte grev kararı alacak ve uygulamaya da geçecekti. Yine grevler hükümet tarafından ertelendi, ancak süreç Yüksek Hakem Kurulu’na gitmeden yapılan görüşmelerle önceki sözleşmelere nazaran daha yüksek oranlarla bağlandı.

Tüm bu isyan dalgalarına bakıldığında, metal işçisinin açık ve belirlenmiş bir program dahilinde olmasa da fiilen 12 Eylül’ün metal işkolunda kurduğu düzene başkaldırdığı görülmektedir. Bu düzen, MESS, siyasi iktidar (grev yasakları ve YHK) ve Türk Metal’den (sarı sendika) oluşan bir sacayağı üzerine inşa edilmiştir ve metal işçisinin mücadelesi, bu düzene karşı bir hürriyet mücadelesi olmuştur. 2019 MESS grup sözleşmeleri de yine metal işçisi ile işkolunda kurulan 12 Eylül düzenini bir kez daha karşı karşıya getirmiştir.

Metal işçisinin sarstığı kurulu düzende tadilat ve tahkimatlar

2019'a gelindiğinde 1998-2012-2015 dalgalarının ardından kurulu düzenin MESS ayağında eski özgüven yoktur. 2015 grevinde küçük bir grup olarak da olsa EMİS'in⁴ kopuşu bir örnek olarak ortadadır. İşçilerin direncinin yüksek olduğu fabrikalarda, sözleşme imzalsana dahi MESS'ten kopuş bir seçenek olarak ortadadır. Zira belirli güçlü ve yüksek kârlı sermaye gruplarının yöneticileri, işçileriyle yüksek gerilim politikası yerine MESS'ten ayrılarak tansiyonu düşürme ve gelecekte daha tavizkâr bir toplu pazarlık süreci yaşamayı tercih edebilir. 2015'ten itibaren Türk Metal ayağı ciddi şekilde aksamaya başlamıştır. Her ne kadar sarı sendika isyan dalgasını bastırmış ve saflarını tahkim etmiş gözükse de artık eskiden olduğundan katbekat büyük bir işçi basıncı altında hareket etmektedir.

Siyasi iktidar ayağında ise grev yasakları ve YHK ciddi bir koz olarak varlığını sürdürmekle birlikte iktidar açısından bu kozun kullanılmasının siyasî maliyeti artmıştır. Ayrıca Birleşik Metal-İş'in yasaklanan 2015 grevi için Anayasa Mahkemesi'nde (AYM) açtığı dava 2018 yılında kazanılmış ve mahkeme keyfî grev yasağını sendika hakkı ihlali olarak tanımlamış, hatta hükümeti (maddi anlamı önemsiz olmakla birlikte) tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. Aynı doğrultuda Kristal-İş sendikasının Şişecam için AYM'de kazandığı dava güçlü bir içtihadı zemin oluşturmuştur. Bu durum grev yasağının iktidar için siyasî maliyetini arttırmakta, işçiler için ise grev hakkının meşruiyetine yeni bir yasal dayanak kazandırmaktaydı. Yani metal işkolundaki kurulu düzenin siyasî iktidar ayağı da işçi mücadelelerinin birikimli etkisiyle kısmen sakatlanmış durumdaydı.

Yine de metal işkolunda kurulu 12 Eylül düzeni, sakat da olsa, MESS, siyasî iktidar ve Türk Metal sacayağı üzerinde durmaya devam ediyordu. Sermaye cephesi sınıf muharebesine girmeden önce yaralarını sarmaya çalıştı. MESS, sözleşme süreci öncesinde EMİS'le yeniden birleşme görüşmelerine başladı ve büyük oranda anlaşma sağladı. Kendileri açısından en zayıf gördükleri sarı sendika ayağında ise MESS'in yapabileceği çok bir şey yoktu. Ancak Türk Metal ve Birleşik Metal arasında imzalanan protokol bu ayağın kırılmasını büyük ölçüde azalttı. Uluslararası sanayi işçileri sendikalarının çatı örgütü olan IndustriALL gözetiminde imzalanan protokol ile Birleşik Metal-İş ve Türk Metal birbirlerinin örgütlü olduğu fabrikalarda çalışma yapmama konusunda mutabık kalmıştı. Bu mutabakatın gerçek hayatta bulacağı karşılığın ne olduğunu anlamak için 1998, 2012 ve 2015'te üç dalga halinde gerçekleşen mücadelelere bakmak yeterlidir. Bu protokol çok açıktır ki Birleşik Metal-İş'e ayak bağı, Türk Metal'e kalkandır.⁵

4 ABB, Schneider ve General Electric (Alstom) şirketleri Endüstriyel Metal İşverenleri Sendikası'nı (EMİS) kurmuş Bekaert MESS'ten ayrıldıktan sonra müstakil sözleşmeler imzalamıştır.

5 Bu protokolle ilgili daha ayrıntılı bir değerlendirme *Gerçek* gazetesi internet sitesinde "Metal Sektöründe Bir Garip Protokol" başlığı ile yayımlanmıştır. <https://gercekgazetesi.net/isci-hare->

Sacayağının siyasi iktidar kısmında, yani grev yasaklarını ve YHK'yı bir tehdit olarak kullanmak açısından ise MESS, AKP iktidarı ve işbirlikçi sendikacılar emsal yaratma yoluna gitmişlerdir. Hükümet ve Türk-İş arasında kamu işçilerini kapsayan sözleşme ve kamu emekçilerinin (memurlar) toplu görüşmeleri son derece düşük rakamlarla bağlanmıştır. Tüpraş örneğinde ise sektörde grev yasağı olduğu için anlaşmazlık halinde süreç Yüksek Hakem Kurulu'na gitmektedir. Tüpraş sözleşmesinde Koç Holding ve siyasi iktidar danışıklı dövüş içerisinde hareket etmiş, Yüksek Hakem Kurulu Koç'un son teklifinden de düşük bir sözleşme bağlamıştır. Böylece Yüksek Hakem Kurulu tam bir korkuluk haline getirilmiştir. Grev yasağı karşısında alınan Anayasa Mahkemesi kararları ile ilgili olarak ise MESS'in referansı istibdad rejiminin sicilidir. Ortada mahkeme kararları olmasına rağmen MESS her aşamada olası bir grevin mutlaka yasaklanacağını söylemiş ve iktidar cephesinden aksi yönde hiçbir işaret gelmemiştir.

MESS'in stratejisi, grev yasağı ve YHK

Mevcut arka plan ve koşullar içerisinde MESS'e karşı mücadele bir anda sadece metal işçilerinin değil tüm işçi sınıfının ve sadece işçi sınıfının değil tüm emekçi halkın mücadelesine dönüşme potansiyeline sahipti. Metal işkolunda 12 Eylül'ün kurduğu statüko, "OHAL'i sermayenin önünü açmak için kullanıyoruz" diyen ve grev yasaklamakla övünen istibdad rejimiyle iç içe geçmişti. MESS'in ana stratejisi süreci greve doğru sürüklemek, Cumhurbaşkanı tarafından grevin yasaklanması ve ardından Yüksek Hakem Kurulu'nun esneklik dayatmaları ve 3 yıllık sözleşme başta olmak üzere MESS'in istediği sözleşmeyi bağtlatmasını sağlamaktır.

Bu stratejinin merkezinde yer alan "grev yasağı" aynı zamanda bu stratejinin tek kırılabilceği yeri oluşturuyordu. Olası bir grev yasağına rağmen metal işçisi greve devam ederse MESS'in stratejisi tam orta yerinden kırılır, MESS ve iktidar korkulu rüyaları olan paradoksla yüz yüze kalırdı: Zaten yasal zeminde yapılmayan bir grev nasıl yasaklanır? 2015'te MESS ve iktidar bu paradoksla karşılaşmış ve paralyze olmuştu. Sene başında Birleşik Metal-İş'in MESS toplu sözleşmeleri kapsamında yasal prosedürü izleyerek ilân edip uyguladığı grev, hükümet tarafından ilk gününün sonunda yasaklanmıştı. Ancak üç ay sonra "metal fırtına" olarak bilinen süreçte en azından Renault ve Tofaş'ta fiili grev ve fabrika işgali iki hafta sürmüştür. Bu fiili grev hiçbir yasal prosedür işletilerek değil, tamamen işçinin iradesi ile gerçekleşmiştir. Yasal olarak başlamayan bu grev haliyle yasaklanamamıştır. İşçilerin kitleliliği ve birlik oluşu ve muazzam bir meşruiyete dayanması, tüm halkın destek ve takdirini kazanmaları, olası bir polis müdahalesinin siyasi iktidara olan maliyetini katlanılmaz boyutlara taşımıştır. Nitekim süreç MESS ile varılan bir anlaşma ile sonuçlanmıştır. İşçiler daha önce bağlanan MESS sözleşmesinin üzerine cüzi de olsa

[keti/metal-sektorunde-bir-garip-protokol.](#)

belirli maddi kazanımlar elde etmiştir. Ama daha önemlisi işçilere yönelik fiili grev ve fabrika işgali dolayısıyla herhangi bir yaptırım uygulanamamıştır. Bu işçiler grev hakkını grev yaparak elde etmiştir.

2019 sözleşmelerinin son düzlüğüne girildiğinde Türk Metal ve Birleşik Metal'in grev kararı alması herkes için beklenen bir şeydi. Daha önceki deneyimlerden ayrı olarak Türk Metal'in gerek fabrikalarda gerekse meydanlarda düzenlediği mitinglerle mücadeleci bir görünüm vermeye çalışması da olağandı. MESS, Pevrul Kavlak'ın gürleyen nutuklarından etkilenmiyor ama grev yasağı olasılığına dikkat çekip de “yasal sınırlar içinde haklarını arayacaklarını” söylemesinden büyük memnuniyet duyuyor ve her şeyin planlandığı gibi gittiğini düşünüyordu. Birleşik Metal-İş Genel Başkanı Adnan Serdaroğlu'nun “grev yasağını tanımayacağız” sözleri de hayatın olağan akışına uygundu. MESS, Adnan Serdaroğlu'nun IndustriALL mutabakatının ruhuna uygun hareket ederek yeni bir “metal fırtına”yı tetiklemeden imtina edeceğini umuyordu.

Metal işçisinin parolası: Kavel!

Planları, metal işçisinin grev kararı bozdu! MESS sürecinin orta yerinde Birleşik Metal-İş'in en büyük şubesi olan ve bu sendikanın MESS'e bağlı fabrikalarının büyük çoğunluğunu barındıran Gebze'de, tabandan gelen ve kendine Kavel deneyimini şiar edinen bir işçi kuşağı şube kongresini kazandı. Bu sadece bir yönetim değişikliğinden ibaret kalmadı. MESS sürecinde fabrikalarda grev komiteleri kuruldu. Grev eğitimlerinde, yasal prosedüre dair bilgilendirmeler kısa kesiliyor ve yasadışı ve fiili grevle Türkiye'de grev hakkını yasalara yazdıran Kavel deneyimi anlatılarak işçiler greve hazırlanıyordu. Gebze'den grev ateşinin yakılması halinde, 2015'ten beri tutuşmaya hazır bir bozkır haline gelen metal sektöründe yangının hızla yayılması işten bile değildi. IndustriALL mutabakatının değil “metal fırtına”nın ruhu giderek yükselmeye başlamıştı.

Bu durumda MESS için grev yasağı ve YHK etkili olduğu kadar riskli bir tercih haline gelince Birleşik Metal-İş'in grev uygulama tarihi olarak belirlediği 5 Şubat'tan bir hafta önce MESS, anlaşmanın imzalanması için düğmeye bastı. Kazanılmış haklara yönelik taleplerini geri çekti ve yüzde 6 ile başlayan zam teklifini kademe kademe yüzde 15'e yükseltti. Türk Metal'le yapılan görüşmeler belirli bir noktaya geldikten sonra Birleşik Metal-İş de masaya çağrıldı. MESS “iş bu gece bitirebilirsek 2 puan daha koyar yüzde 17 ile bitiririz” diyordu. Sabaha karşı üçte Birleşik Metal-İş yönetimi de masaya geldi ve yapılan teklifi onayladı. Ne var ki henüz imzalar atılmamıştı. Türk Metal, gece yarısı imza atıp sabah canlı yayında açıklamayı âdet haline getirmişti. Birleşik Metal-İş'te ise Maden-İş geleneği vardı ve kurulların ikna edilmesi gerekiyordu. Aslında herkesin bildiği şey, ikna edilmesi gerekenin Kavel parolasıyla greve hazırlanan fabrikalar olduğuydu.

Anlaşmanın sabahında Gebze'deki fabrikalar anlaşmaya hayır, greve evet dediler.

Aynı günün akşamında tüm MESS fabrikalarının işyeri temsilcilerinin yer aldığı Merkez TİS (Toplu İş Sözleşmesi) Komisyonu'nda da grev kararı çıktı. Yapılan oylamada greve evet diyen fabrika sayısı birkaç oyla fazla çıkmışsa da greve evet diyen fabrikaların işçi sayısı ezici çoğunluğu oluşturmaktaydı. Toplantı, grev kararını “her yer Kavel her yer direniş!” sloganlarıyla kamuoyuna duyurdu. Türk Metal'e bağlı fabrikalardaki işçiler yüzde 17'lik sözleşmeye ehvenişer olarak bakmaya başlamışken, bir anda gözler tekrar greve çevrildi. Bu işçiler, “başka türlü olamazdı, mevcut koşullarda en iyisi bu” denilerek ikna ediliyordu. Grev diyen sınıf kardeşleri Türk Metal üyesi işçilere başka bir yolun olduğunu gösteriyordu.

Fabrikalardan yükselen grev kararı Ankara'da nasıl iptal edildi?

Ancak daha sonra yaşananlar Birleşik Metal-İş'in de, belirli yönleriyle, yıkılması gereken statükonun parçası haline geldiğini gösterdi. Metal işçilerinin grev kararının ardından grev hazırlıklarına başlaması gereken Birleşik Metal-İş yönetimi, tam tersine grev iradesinin merkezinde yer alan Gebze şubesini bölme kararı aldı. 7 binden fazla üyesi olan şube ikiye bölünürken yeni kurulan şubenin yönetimine son kongreyi kaybeden ekip getirildi. Bu durum metal işçilerinin “kayyım” eleştirilerine neden oldu. Ardından Çalışma Bakanı'nın MESS ve Birleşik Metal'i Ankara'ya çağıracağı haberi geldi. Grevden üç gün önce, 2 Şubat'ta Ankara'da yapılan görüşmede Birleşik Metal-İş, Türk Metal'le yapılan sözleşmenin hemen hemen aynısına imza attı.

MESS, geceyarısı yapılan görüşmeden sonra bir kez daha grev kararının çıkmasının ardından Adnan Serdaroğlu başta olmak üzere Birleşik Metal-İş yönetimini masada verdiği sözü tutmamakla suçlamıştı. Birleşik Metal-İş yönetimi ise MESS'e “bizde tek adam yönetimi olmaz, işçiye sormadan karar alınmaz” diyerek yanıt vermişti. Ancak Ankara'da işçinin reddettiği sözleşmeye işçiye sormadan imza atarak ve işçinin hür iradesiyle aldığı grev kararını işçinin iradesi dışında iptal ederek söylediklerinin tam tersini yaptılar. Birleşik Metal-İş yönetimi alınan grev kararını kamuoyuna açıklarken Türk Metal'in imza attığı yüzde 17'nin kayıpları karşılamaktan uzak olduğunu söylüyordu. Ankara'da aynı sözleşmeye imza attıktan sonra bu oranların kayıpları karşılamaktan uzak olduğunu değil, kamu işçileri, Tüpraş vb. emsallerine göre ne kadar iyi olduğunu anlatmaya başladılar.

Metal işçisinin tabandan yükselen grev iradesinin altında yatan esas sebep zam oranları değil, grev yasağı ve YHK tehdidiyle bu rakamın dayatılmış olmasıydı. Adnan Serdaroğlu o ana kadar neredeyse tüm konuşmalarında grev yasağını tanımayacaklarını açıklamıştı. Ancak Ankara'daki toplantının ardından grev yasaklansa ve YHK'ya gitse dahi alınabilecek bir sözleşmeye greve başlamadan imza attı. Yine Adnan Serdaroğlu hemen her konuşmasında AKP iktidarını yerden yere vuruyordu. Oysa Ankara'daki anlaşmanın ardından aynı Adnan Serdaroğlu, işçi düşmanı istibda-

dın ve özel olarak da grev yasağı tehdidinin temsilcisi olarak masada oturan Çalışma Bakanı'na hususî olarak teşekkür etmeyi görev biliyordu.

Bu noktada, grev yasaklansaydı YHK'nın Türk Metal'in imzaladığından da düşük bir sözleşme bağtlayabileceğine dair iddiaya değinmek ve bir parantez açmak gerekiyor. Sektördeki işçilerin büyük çoğunluğunu kapsayan emsal bir sözleşme var iken YHK'nın daha düşük bir sözleşmeyi dayatması hayatın olağan akışına aykırıdır. Tüpraş sözleşmesi bu noktada örnek gösterilemez; zira YHK o konuda karar verdiğinde müstakil bir sözleşme olarak Tüpraş'a referans olacak başka bir emsal sözleşme imzalanmış değildir. Vele ki YHK, Birleşik Metal-İş için daha düşük bir sözleşmeyi dayatsın. Metal sektöründeki 12 Eylül düzenini yıkmak isteyen için daha büyük bir fırsat olamaz. Böyle bir olasılık vuku bulduğunda onlarca fabrikada işçilerin gönülden ve tam katılımıyla derhal şalter indirilir ve kendi meşruiyetini kendi eliyle sıfırlayan YHK düzenini yıkacak tayin edici bir mücadelenin fitili ateşlenebilirdi. Bu durumda grevlerin başladığı fabrikalardaki patronlar bile YHK kararının arkasında duramazdı. Bu yüzden YHK'nın Türk Metal'le varılan anlaşmadan düşük bir sözleşme dayatması, ya üzerinde durulmayacak kadar marjinal bir olasılıktır ya da bu olasılık karşısında ne yapılacağı zaten üzerinde tartışılmayacak kadar açıktır.

MESS grevi ve burjuva partileri

MESS grevi hayata geçmemiş de olsa içinden geçtiği süreç itibariyle politik bir karakter göstermiştir. Erdoğan ve AKP, grev yasağı tehdidiyle zımnî olarak sürekli masadadır. Sürecin düğüm noktasında hükümet fiilen masaya oturmuş ve grev tehdidine muhtemelen daha ağır tehditler de ekleyerek MESS lehine müdahalede bulunmuştur. Ancak MESS grevinin politik boyutu çok daha geniş bir çerçevede kavranmalıdır. Erdoğan ve AKP'nin bu tutumu basitçe otoriter bir siyasal anlayışın tezahürü olarak değerlendirilemez.

Kriz koşullarında reel ücretleri düşürmek ve kâr oranlarını (sermayenin argümanlarında daha çok iş gücü verimliliği olarak sunulmaktadır) belirli bir seviyede tutmak için sermaye Erdoğan'ın istibdad rejimini neredeyse dolaysız bir sınıf mücadelesi aygıtı olarak kullanmaktadır. Kronik dış açık problemi yaşayan (ağır resesyon dönemlerinde dış fazla verilmesi bu problemin ortadan kalktığını değil, ne kadar ciddî ve yapısal olduğunu gösterir) bir ekonomiye sahip olan Türkiye'de yabancı sermaye girişi sadece sıcak para boyutuyla değil doğrudan yabancı yatırımlar açısından da hayatî niteliktedir. Teşvik ve muafiyetlerle birlikte ucuz ve esnek iş gücü, yabancı yatırımı Türkiye'ye cezbetmenin tek yolu olarak görülmektedir. Bu yönüyle de istibdad rejimi devrededir.

Burjuva siyasetinin muhalefet cephesi (özellikle Millet İttifakı'nda bir araya gelen CHP, İyi Parti, Saadet Partisi vb.) muhalefet olmanın doğal bir gereği olarak emekçi sınıfların ekonomik şikayet ve taleplerini gündeme taşıyor olsa da MESS süreci bu

cephenin de sınıf karakterini çıplak biçimde ele verdiği başlık olmuştur. Zira burjuva muhalefetinin ekonomi alanında iktidara yönelttiği eleştirinin merkezinde, istibdad uygulamaları ile hukukun üstünlüğünün ortadan kaldırılmasının yabancı sermayeyi Türkiye’den uzaklaştırdığı iddiası yer almaktadır. Burjuva muhalefeti, iktidarı hukuk devleti normlarına uymaya davet ederken sıkça yatırım ortamının iyileştirilmesinden ve yatırımcıya güven verilmesinden dem vurmaktadır. Oysa aynı muhalefet MESS istibdadın Anayasa’yı ve ilgili AYM kararlarını çiğneyerek grevi yasaklayacağına emin olduğunu açıklarken üç maymunu oynamıştır. Burjuva muhalefetinin saflarından hükümetin işçilerin grev hakkına, haydi onu geçtik, keyfi grev yasağını sendika ihlali olarak niteleyen Anayasa Mahkemesi kararlarına saygı göstermesi için tek bir kelime edilmemiştir.

Burjuva muhalefetinin bu suskunluğu istibdadın işçiler üzerindeki baskısını kat be kat arttıran bir çarpan etkisi yaratmıştır. İstibdad cephesi işçileri bastırırken, muhalefet de sendikal bürokrasinin teslimiyetini pazarlama görevi üstlenmiştir. Pevrul Kavlak, gece yarısı imzaladığı sözleşmeyi özellikle CHP’ye yakın Tele 1’de canlı yayında açıklamayı tercih etmiştir. Yine CHP eğilimli yayın organları sözleşmeyi olumlu gösteren yayınlar yapmıştır.

MESS grevi ve sosyalistler

Birleşik Metal-İş’in aynı sözleşmeye imza attığı süreçte de benzer bir rolü bazı sosyalist oluşumlar üstlenmiştir. TKP ve ÖDP gibi yapılar sözleşmeyi en ufak bir eleştirel yaklaşım olmadan Birleşik Metal-İş bürokrasisinin basın bültenini yayımlayarak duyurdular. Örneğin laiklik gibi konularda AKP iktidarına karşı en sert söylemleri benimseyen bu yapıların AKP’nin Çalışma Bakanı’na teşekkür eden Birleşik Metal yönetimini eleştirmemesi, sırf bürokrasiyi desteklemek uğruna AKP’nin grev yasağı tehdidi yokmuş gibi davranması ibret vericidir. EMEP ise *Evrensel* gazetesinde eleştirel bazı yayınlara yer verse de Gebze’de grev kararını aldırılan şubenin bölünmesi ve yeni şubeye son kongreyi kaybeden yönetim listesinin atanması gibi uygulamaların ortağı olarak, işçilerin “kayyım” dediği şubede koltuk alarak yazdıklarının tam aksini yapmıştır.

Tüm bu genel manzara içerisinde Birleşik Metal-İş’in okları “sendikayı karıştıran siyasi parti ve gruplar”a çevirmesi manidardır. Kimdir bu parti ve gruplar? Sendikayı nasıl karıştırmaktadırlar? Bu soruların cevabı bilerek verilmemektedir. Örneğin Gebze şubesinde yönetimin desteklediği grubun kaybetmesi siyasi grupların manipülasyonuna bağlanmaktadır. Böylece yaratılan komplo havası içerisinde Gebze’deki metal işçisinin yıllarca patronlarla işbirliği yapan ve işçileri bastıran yönetimden tamamen işçi demokrasisi çerçevesinde hesap sorduğu gerçeği gizlenmektedir. İşçilerin tabandan yükselen iradesinin, MESS sürecinde de grev hakkını grevle savunmaya yönelmesi ve Kavel şiarını benimsemiş olması da siyasi manipülasyonun değil sınıf mücadelesinin doğal seyrinin, mücadele deneyimlerinin sınıf bilincini ge-

liştirmesinin bir sonucudur. Kendi payımıza Devrimci İşçi Partisi olarak bu iradenin ortaya çıkmasında bir payımız olmuşsa, ne mutlu! Daha çok sosyalist yapının katkı sunması gerektiğini düşünüyoruz.

Ancak sendikayı karıştırma suçlamasını reddederiz. Eğer mahkûm edilecek bir davranış varsa bu, sendikada birkaç uzmanlık ya da yönetimde koltuk elde etmek ve bu alanları korumak için sınıfın çıkarlarına aykırı hareket eden pratiklerdir. Birleşik Metal-İş yönetiminin, işçileri grevle tehdit eden AKP'ye teşekkür edip, CHP'nin MESS'in yanında yer almasına ses çıkarmayıp, siyasi partilerin manipülasyonu diyerek tabanda işçileri bilinçlendiren ve greve hazırlayan çalışmalar yürüten sosyalistleri hedef almasının gerçeklerden değil bürokrasinin sınıftan ayrıışan çıkarlarından kaynaklandığı açıktır.

Kavel cephesi kazanacak!

Gelinen aşamada bir bilanço çıkarmak gerekirse, 12 Eylül'ün metal işkolunda inşa ettiği ve yıllar içinde metal işçilerinin mücadeleleriyle delik deşik olmuş düzen, şimdilik ayakta kalmayı başarmıştır. Ekmek mücadelesi açısından bakıldığında, metal işçisinin kayıplarını karşılayacak bir sözleşme imzalamadığı açıktır. Hürriyet mücadelesi açısından ise grev yasağı korkuluğunu yıkma fırsatı kaçırılmıştır. Ancak metal işçisinin hiçbir kazanım elde etmediği de söylenemez. Grev yasağı ve YHK tehdidinde Kavel diyerek cevap veren metal işçisi bu kararının arkasına güçlü bir irade koyarak MESS'in kazanılmış haklara yaptığı saldırıları ve 3 yıllık sözleşme dayatmasını geri çektirmiştir. Fabrikalardan gelen bilgilerle Türk Metal'in aylar boyunca alttan alta işçileri 3 yıllık sözleşmeye ve yüzde 15 seviyelerine hazırlamak için faaliyet yürüttüğünü biliyoruz. Sözleşmenin 2 yıllık olması Pevrul Kavlak'ın değil, patronları korkutan bir canlılık gösteren metal işçisinin kazanımıdır. Yüzde 15'in üzerine eklenen 2 puan ise gece yarısı MESS genel merkezine gidenlerin değil, Kavel'i şiar edinerek fabrikalardan grev iradesini yükselten metal işçilerinin hanesine yazılacaktır. Nihayet metal işkolunda 12 Eylül'ün mirası olan düzenin bir ayağı çukurdadır artık. Metal işçisi Kavel parolasıyla yolu göstermiş, bu yola girmiş hatta tünelin ucundaki ışığı da görmüştür. Geleceği bu mücadeleciler işçi kuşağı temsil ediyor. Ancak bu mücadeleciler kuşağın zafere yürümesi için belli ki sınıf sendikacılığının bürokrasiye galebe çalması gerekiyor. Bunun için de bu anlayışın işçi sınıfı içinde daha fazla mevzilenmesi, daha fazla örgütlenmesi ve sınıf mücadeleciler işçilerin süreci yönlendirecek bir nicel ve nitel birikime ulaşması lazım.